

Nr 197.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående rätt för föreståndare och ordinarie ämneslärare vid folkhögskola att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid svensk folkhögskola i utlandet; given Stockholms slott den 20 mars 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför härefter:

Enligt § 10 mom. 3 i kungörelsen den 16 september 1918 (nr 760) angående avlöning åt lärare vid folk- och småskolor samt statsbidrag till sådan avlöning äger ordinarie folkskollärare att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig, enligt de närmare villkor, Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämmer, den tid han i egenskap av lärare med fast anställning tjänst-

Rätt för föreståndare och ordinarie ämneslärare vid folkhögskola att tillgodoräkna sig viss tjänstgöring vid svensk folkhögskola i utlandet.

gjort vid statsunderstödd svensk skola i utlandet. Motsvarande bestämmelser gälla i fråga om lärare vid högre folkskolor och kommunala mellanskolor. (Sv. f. 1918 nr 759 § 14 mom. 3 och nr 927 § 11 mom. 3).

Någon statsunderstödd svensk folkhögskola i utlandet har till för några år sedan icke funnits, varför behov av motsvarande bestämmelser i fråga om folkhögskollärare hittills icke gjorts gällande. I och med tillkomsten av svenska folkhögskolan i Birkas i Estland var det emellertid att förvänta, att krav härå skulle uppkomma. I skrivelse till Kungl. Maj:t har nu föreståndaren för nämnda folkhögskola, teologie kandidaten Per Söderbäck anhållit att med avseende å tjänstårsberäkning och pensionsvillkor få tillgodoräkna sig sin tjänstgöring vid skolan såsom tjänstgöring vid folkhögskola inom riket.

Skolöverstyrelsen har, efter hörande av folkhögskolinspektören, den 9 februari 1925 avgivit utlåtande i ärendet.

Folkhögskolinspektören, vars yttrande jag ansett mig böra i huvudsak återgiva, anför följande.

Om skolan skall kunna bli till verkligt gagn för den lilla folkspillra av svensk stam, vars ungdom den emottager till fostran, torde det få anses nödvändigt, att förhållandena därstädes — så långt det kan ske utan för stora krav på svenska statsmaktens medverkan — ordnas så, att ej alltför tätta ombyten av föreståndare och lärare framtvingas. Det synes mig därför angeläget, att de lärare, som åtaga sig tjänstgöring vid Birkasskolan, ej därigenom gå miste om de förmåner i fråga om tjänstårsberäkning och rätt till pension, som de erhållit, om de stannat på en mindre prövande befattning i hemlandet.

Den rätt till tjänstårsberäkning det här skulle bli fråga om skulle gälla dels rättighet för vederbörande att vid befordran till föreståndar- eller lärarbefattning vid folkhögskola i Sverige få tillgodoräkna sig tjänstgöring vid folkhögskolan i Birkas för uppflyttning i högre lönegrad, dels medgivande att samma tjänstgöring skulle få gälla vid beräkning av tjänstår med avseende på rätt till pension.

Den förstnämnda av dessa förmåner synes mig obetingat böra komma såväl föreståndaren som andre läraren vid Birkas till del. Nyssnämnde lärare, vilken intar samma ställning som en fast anställd ämneslärare vid svensk folkhögskola, torde nämligen även böra tillerkännas samma rätt som föreståndaren i detta avseende.

Beträffande tjänstårsberäkning med avseende å rätt till pension så kan en sådan efter de bestämmelser, som gälla för den pensionsanstalt, till vilken folkhögskollärarna äro anslutna (dövstumlärnarnas), endast tillkomma lärare vid skola, som är delaktig i anstalten. Söderbäck har ej närmare angivit, huruvida hans ansökan avser rätt för skolan i Birkas att ingå i dövstumlärnarnas pensionsanstalt. En sådan delaktighet förutsätter, att lärarlönerna regleras till visst belopp, och att såväl skolan som lärarna erlagga pensionsavgifter för de reglerade befattningarna.

Det torde icke vara utan precedensfall, att medgivande lämnats till statsunderstödda svenska skolor i utlandet att för sin lärarpersonal vinna inträde i svensk statlig pensionsanstalt, men då det beträffande skolan i Birkas är outrett, huruvida skolans målsmän vilja vinna sådan delaktighet för lärarna

och kunna uppfylla därför stadgade villkor i fråga om lönereglering, synes det tills vidare böra anstå med åtgärder härför från svenska statsmakternas sida.

Däremot vore det mycket önskvärt, om lärarna ägde den rätten att efter eventuell överflyttning till befattning vid folkhögskola i Sverige få tillgodoräkna sig tjänstgöringen i Birkas i och för rätt till pension.

I fråga om den begärda rätten att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig tjänstgöringen vid folkhögskolan i Birkas, anför skolöverstyrelsen följande:

Med hänsyn till den rätt till lönetursberäkning, som under vissa förutsättningar medgivits lärare vid folkskolor, högre folkskolor och kommunala mellanskolor, synes det rättvist och billigt, att också lärare med fast anställning vid folkhögskola, däri inbegripet jämväl föreståndare, böra tillerkännas rätt att på liknande sätt tillgodoräkna sig tjänstgöring vid statsunderstödd svensk folkhögskola i utlandet.

Vad särskilt folkhögskolan i Birkas angår får överstyrelsen framhålla, att skolan från och med budgetåret 1923—1924 åtnjutit understöd av svenska staten, att skolans elever äro av svensk härstamning med svenskan som sitt modersmål, att skolan är upprättad efter mönstret av Sveriges folkhögskolor samt att föreståndaren och andre läraren vid skolan intaga samma ställning som föreståndare respektive fast anställd ämneslärare vid svensk folkhögskola.

Den enda olikhet i förutsättningar, som skulle kunna påpekas, är, att eleverna vid folkhögskolan i Birkas ej äro svenska utan estländska medborgare. Denna omständighet torde dock i detta sammanhang få anses äga mindre betydelse, om man tar i betraktande det värde skolan allmänt vitsordats äga för kulturarbetet bland den länge försummade svenska befolkningen i Estland. Vid första anslagsbeviljandet till skolan uttalade ock 1923 års riksdag, »att i ett fall som detta vårt land bör stödja strävandena att även för framtiden vidmakthålla sambandet med svensk kultur i utlandet». Skola dessa strävanden hava framgång och skall skolan allt framgent kunna uppfylla de förhoppningar, som ställts på densamma, är det angeläget, att den erhåller kompetenta och intresserade svenska lärarkrafter. Men detta torde i fortsättningen möta stora svårigheter, därest dessa lärare ej beredas garanti för att deras uppoffrande och ekonomiskt föga givande arbete vid skolan i någon form får räknas dem tillgodo vid ett senare återvändande till rikssvenska folkhögskolor.

Med hänsyn till ovan berörda omständigheter finner överstyrelsen det ej blott billigt utan även i hög grad önskvärt, att föreståndare och andre lärare vid folkhögskolan i Birkas medgivas rätt att, efter vunnen anställning vid svensk statsunderstödd folkhögskola, få för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig tillgodo den tid de tjänstgjort vid förstnämnda skola.

Då det emellertid är tänkbart, att ytterligare någon svensk folkhögskola skulle kunna uppstå på utländsk botten, som anses förtjäna statsunderstöd, torde, därest bestämmelser i här avhandlade ämne komma att givas, dessa böra erhålla generell innebörd.

I pensionsfrågan ansluter sig skolöverstyrelsen till folkhögskolinspektörens uppfattning.

Statskontoret, som avgivit utlåtande i ärendet den 3 mars 1925, anför följande:

Med hänsyn till att för lärare vid kommunala mellanskolor samt folkskolor medgivits rätt att för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig tillgododen tid, de i egenskap av lärare med fast anställning tjänstgjort vid statsunderstödd svensk skola i utlandet, finner statskontoret skäligt att jämväl föreståndare och fast anställd ämneslärare vid folkhögskola förklaras berättigad att, enligt de närmare villkor, som av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmas, för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig tjänstgöring vid statsunderstödd svensk folkhögskola i utlandet, försåvitt denna tjänstgöring varit förbunden med anställning, som kan anses likvärdig med vederbörandes befattning. Statskontoret har följaktligen intet att erinra mot skolöverstyrelsens förslag härutinnan.

Vad åter beträffar sökandens framställning att för erhållande av pension få såsom tjänstår räkna den tid, han bestritt tjänstgöring vid den svenska folkhögskolan i Estland, torde, med hänsyn till vad folkhögskolinspektören och skolöverstyrelsen anført, beslut i denna fråga icke böra fattas, innan utredning verkställts rörande möjligheten för föreståndaren och lärare vid denna skola att vinna inträde i svensk statlig pensionsanstalt.

Departementschefen.

Det nu föreliggande förslaget, att lärare vid folkhögskolor skulle, i analogi med vad som redan medgivits i fråga om lärare vid folkskolor, högre folkskolor och kommunala mellanskolor, tillerkännas rätt att för uppflyttning i lönegrad tillgodoräkna sig sin tjänstgöring vid statsunderstödd svensk folkhögskola i utlandet, finner jag välgrundat. Visserligen finnes för närvarande endast en sådan skola, den i Birkas i Estland; men med hänsyn till möjligheten att ytterligare svenska folkhögskolor å utländsk botten kunna komma att inrättas, böra de ifrågasatta bestämmelserna givas en generell syftning, på sätt skolöverstyrelsen föreslagit, och omfatta såväl föreståndare som fast anställd ämneslärare. Genom ett dylikt medgivande torde möjligheterna för dessa skolor att förvärva och behålla dugliga lärarkrafter avsevärt förbättras.

Vad åter beträffar frågan om dessa lärares pensionsrätt finner jag på de av myndigheterna anförda skälen densamma icke för närvarande böra upptagas till prövning.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att föreståndare och fast anställd ämneslärare vid statsunderstödd folkhögskola i Sverige må, enligt de närmare villkor, som av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmas, för uppflyttning i högre lönegrad äga tillgodoräkna sig tjänstgöring vid statsunderstödd svensk folkhögskola i utlandet, försåvitt denna tjänstgöring varit förbunden med anställning, som kan anses likvärdig med eller högre än den befattning vid folkhögskola i Sverige, vederbörande innehar.

Till denna departementschefens av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall ävensom förordna, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Gustaf Ödmann.
